

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН КОНСТИТУЦИЯЛЫК СОТУНУН

Алла Аликовна Дооталиеванын кызыкчылыгын көздөгөн Марат Бакаевич Султаналиев, Саматбек Айтбаевич Усенбаевдин Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотунун судьялар коллегиясынын 2022-жылдын 15-сентябрындагы аныктамасына даттануусун кароо боюнча

ТОКТОМУ

2023-жылдын 11-январы

Бишкек шаары

Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту: төрагалык кылуучу Э.Ж. Осконбаев, судьялар Ч.А. Айдарбекованын, М.Р. Бобукееванын, К.А. Дүйшеевдин, Л.Ч. Жолдошеванын, Л.П. Жумабаевдин, М.Ш. Касымалиевдин, К.Ж. Кыдырбаевдин, Ж.А. Шаршеналиевдин курамында, катчысы К. Маамыталы кызынын катышуусунда, соттук отурумда Алла Аликовна Дооталиеванын кызыкчылыгын көздөгөн Марат Бакаевич Султаналиевдин, Саматбек Айтбаевич Усенбаевдин Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотунун судьялар коллегиясынын 2012-жылдын 27-июнундагы аныктамасына даттануусу 2022-жылдын 15-сентябрында каралды.

Даттанууда келтирилген жүйөлөрдү жана А.А.Дооталиеванын кызыкчылыгын көздөгөн М.Б. Султаналиевдин, С.А. Усенбаевдин өтүнүчү боюнча материалдарды карап чыгып, Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотунун,

Т А П Т Ы:

2022-жылдын 6-июлунда Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотуна А.А.Дооталиеванын кызыкчылыгын көздөгөн М.Б. Султаналиевдин, С.А. Усенбаевдин Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 35-беренесинин 1-бөлүгүнүн 11-пунктунун, 260-беренесинин 1-бөлүгүнүн Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 100-беренесинин 4-бөлүгүнө, 101-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык келишин текшерүү жөнүндө кайрылуу келип түшкөн.

Кайрылууда көрсөтүлгөндөй, 2016-жылдын 13-сентябрында Кыргыз Республикасынын Ички иштер министрлигинин башкы тергөө башкармалыгынын өзгөчө маанилүү иштерди иликтөө бөлүмүнүн ага тергөөчүсү М.А. Мусаев А.А. Дооталиевага карата анын аракетинде Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза кодексинин 166-беренесинин 1, 2, 4-бөлүктөрүндө каралган кылмыштын курамынын жоктугуна байланыштуу (1997-жылдын 1-октябрындагы редакциясына ылайык) жазык ишин токтотуу жөнүндө чечим кабыл алган.

Бул иш боюнча жабырлануучу Б.С. Бекбоев тергөөчү М.А. Мусаевдин жазык ишин токтотуу жөнүндө токтомуна даттануу менен Бишкек шаарынын Биринчи Май райондук сотуна кайрылган. Даттанууну карап, сот бул чечим Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин (мындан ары - Жазык-процесстик кодексинин) талаптарына ылайык кабыл алынган жана аны жокко чыгарууга негиз жок деген тыянакка келген.

Андан соң Бишкек шаардык соту жана Кыргыз Республикасынын Жогорку соту Биринчи май райондук сотунун бул чечимин күчүндө калтырган.

Арыз ээлери М.А. Мусаев тарабынан чыгарылган жазык ишин кыскартуу жөнүндө чечимдин мыйзамдуулугу үч соттун тең чечимдери менен камсыз кылынган деп эсептешип, ошол учурдан тартып тергөөнү андан ары

кайра жандандыруу жана ушул жазыктын алкагында зарыл тергөө иш-чараларын жүргүзүү жогоруда көрсөтүлгөн өкүмдөр жокко чыгарылганда гана болушу мүмкүн. Башкача айтканда, жазык ишин кайра баштоо жана андан ары тергөө аракеттери Конституциянын 100-беренесинин 4-бөлүгүнө жана 101-беренесинин 1-бөлүгүнө карама-каршы келет, алар соттун чечимин жокко чыгаруу, өзгөртүү же токтото туруу сот тарабынан жүзөгө ашырылат; мыйзамда белгиленген тартипте Кыргыз Республикасынын сотторунун мыйзамдуу күчүнө кирген чечимдери бардык мамлекеттик органдар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, юридикалык жактар, коомдук бирикмелер, кызмат адамдары жана жеке жактар үчүн милдеттүү жана республиканын бүткүл аймагында колдонулат.

Бирок, кайрылуунун авторлору белгилегендей, тергөөчү М.А. Мусаев жазык ишин кыскартуунун мыйзамдуулугу жөнүндө жокко чыгарылбаган чечимдердин күчүндө болгонуна карабастан, прокуратура тарабынан тергөөнү кайра баштоо боюнча бир катар негизсиз жана мыйзамсыз процессуалдык чечимдер чыгарылып, ошол эле учурда болгон окуялар жана фактылар иликтенип, ага ылайык А.А. Дооталиеванын жосунуна юридикалык баа берилген, ал жогоруда көрсөтүлгөн сот чечимдеринде да чагылдырылган.

М.Б. Султаналиев жана С.А. Усенбаев А.А.Дооталиевага карата тергөөнү кайра баштоо боюнча прокуратуранын иш-аракеттери он эки жыл мурдагы окуялар жана бүгүнкү күндө да биринчи инстанциядагы сотто каралып жатканына алып келди деген жүйө келтирген. Бул Жазык-процесстик кодексинин талашылып жаткан ченчемдеринин негизинде мүмкүн болду, ага ылайык прокурор жазык ишин жүргүзүүдө тергөөчүнүн, тергөө бөлүмүнүн башчысынын, төмөнкү прокурордун мыйзамсыз жана негизсиз чечимдерин жокко чыгарууга укуктуу болуп, тергөөчүнүн жазык ишин токтотуу жөнүндө токтому жокко чыгарылса, токтотулган иш боюнча өндүрүш прокурордун токтому менен кайра баштала турган болду.

Арыз ээлеринин пикири боюнча токтотулган жазык ишин анын токтотулушунун мыйзамдуулугун тааныган жана күчүндө турган сот

чечимдери болгон учурда өз билемдик менен кайталап кайра баштоо А.А. Дооталиевага негизсиз жана мыйзамсыз жазык куугунтуктоо коркунучун түзөт жана муну менен анын Конституциянын 61-беренесинин 1-пунктунда кепилденген соттук коргоого болгон конституциялык укугу бузулат.

Жогоруда айтылгандарды эске алуу менен кайрылуунун субъектилери талашылып жаткан ченемдерди прокурор тарабынан тергөөчүнүн, тергөө бөлүм башчысынын, төмөн турган прокурордун жазык ишин токтотуу жөнүндө тергөөчүнүн чечимдерин жокко чыгаруу жана тергөөчүнүн чечимдеринин мыйзамдуулугун жана негиздүүлүгүн тааныган жана күчүндө турган сот актылары болгон учурда аны кайра баштоо жөнүндө процедураны жөнгө салбаган өлчөмдө Конституцияга каршы келет деп таанууну өтүнүшкөн.

Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотунун судьялар коллегиясынын 2022-жылдын 15-сентябрындагы аныктамасы менен А.А. Дооталиеванын кызыкчылыгын көздөгөн М.Б. Султаналиевдин, С.А. Усенбаевдин кайрылуусун кабыл алуудан баш тартылган.

Аныктамада Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 3-бөлүгүнө ылайык ар бир адам мыйзамдын жана башка ченемдик укуктук актылардын конституциялуулугун, эгерде алар Кыргыз Республикасынын Конституциясы тарабынан таанылган укуктарын жана эркиндиктерин бузду деп эсептесе, анын конституциялуулугун талашууга укуктуу деп белгиленген. Конституция. Аны менен, Кыргыз Республикасынын жарандары жана башка жеке жана юридикалык жактар үчүн конституциялык сот адилеттигине жеткиликтүүлүктүн жогорку деңгээлин камсыз кылуу менен бирге, өлкөнүн Баш Мыйзамы, ошого карабастан, бул субъектилер мыйзамдардын жана башка ченемдик укуктук актылардын конституциялуулугу жөнүндө суроо-талап менен конституциялык контролдоо органына кайрылууга шарттарды белгилеп, алардын чектерин белгилейт. Бул шарттын маңызы Конституциянын экинчи бөлүмүндө каралган адамдын жана жарандын укуктарын жана эркиндиктерин

талашылып жаткан ченемдин тикелей (конкреттүү) же мүмкүн болгон (абстракттуу) бузулушунда жатат.

Өз кезегинде, «Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту жөнүндө» конституциялык Мыйзамы (19-берене) конституциялык сот өндүрүшү маселелери боюнча кайрылуучу субъектилерин аныктоо менен, конституциялык контролдоо маселелери боюнча Конституциялык сотко кайрылуу укугуна ээ болгон адамдардын толук тизмесин белгилеген.

Алсак, Көрсөтүлгөн конституциялык Мыйзамдын 19-беренесинин 1-бөлүгүнүн 1-пунктунда, эгерде Конституция тарабынан таанылган укуктар жана эркиндиктер мыйзамдар жана башка ченемдик укуктук актылар менен бузууга алып келет деп эсептелсе, Конституциялык сотко кайрылуу укугу жеке (бир нече жеке) же юридикалык (бир нече юридикалык) жакка таандык экендиги белгиленген.

Демек, жеке жана юридикалык жактар үчүн Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотуна кайрылуу укугу адамдын жана жарандын Конституцияда белгиленген укуктары менен эркиндиктери бузулган же бузулушу мүмкүн болгон учурда гана пайда болот.

Мындан тышкары, кайрылууда келтирилген жүйөлөргө юридикалык баа берүү арыз ээсинин арызынын резолютивдик бөлүгүндө баяндалган талаптардын чегинде гана жол берилет. Арыз ээлеринин кайрылуунун резолютивдик бөлүгүндө көрсөтүлгөн талабы адамдын жана жарандын Баш Мыйзамда таанылган укуктарын жана эркиндиктерин бузууга эмес, талашылып жаткан ченемдердин соттун чечимин жокко чыгаруунун, өзгөртүүнүн же токтотуунун тартибин, анын милдеттерин белгилеген Конституциянын 100-беренесинин 4-бөлүгүнө, 101-беренесинин 1-бөлүгүнө карама-каршы келгенине негизделет.

Демек, арыз ээлеринин Конституциянын жогоруда көрсөтүлгөн ченемдерине шилтеме кылуусу жана коюлган маселе боюнча көз карашы аларга Кыргыз Республикасынын Конституциясы (97-статьянын 3-бөлүгү) жана «Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту жөнүндө»

конституциялык Мыйзам менен берилген укуктар чегинен чыгып кеткен (19-статьянын 1-бөлүгүнүн 1-пункту).

Мындан тышкары, судьялар коллегиясы келип түшкөн кайрылууда алардын көз карашын негиздеген Кылмыш-процессуалдык кодексинин талашылып жаткан ченемдеринин Баш Мыйзамдын жоболоруна ылайык келүүсү маселесинде күмөндүүлүктүн бар экендигин көрсөткөн Конституциялык сот өндүрүшүнүн алкагында ишти кароонун милдеттүү шарты болуп саналган юридикалык мүнөздөгү аргументтер келтирилбегенин белгиледи.

Кайрылуу авторлорунун талаптары укук колдонуу практикасына тиешелүү жүйөлөр менен гана колдоого алынган жана иштин чыныгы жагдайларын иликтөөнү талап кылган, тиешелүүлүгүнө жараша анын чечилиши жалпы инстанциядагы соттордун компетенциясына кирет.

«Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 30-беренесинин 3-бөлүгүнүн 1, 2-пункттарынын негизинде судьялар коллегиясы кайрылуу формасы жана мазмуну боюнча, ошондой эле анын тийиштүү эмес органдан же адамдан (субъектиден) келип чыккандыгына байланыштуу ылайык келбейт деп кайрылууну өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартты.

А.А. Дооталиеванын кызыкчылыгын көздөгөн М.Б. Султаналиев, Ч.А. Усенбаев судьялар коллегиясынын аныктамасы менен макул болбостон, 2022-жылдын 14-декабрында Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотуна даттануу менен кайрылышкан.

Арыз ээлери судьялар коллегиясы алардын арызын өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартуусу негизсиз жана кийинкидей негиздер боюнча жокко чыгарылууга жатат деп эсептешет.

М.Б. Султаналиев, С.А. Усенбаев, эгер Конституцияда таанылган адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктери бузулган же бузулушу мүмкүн болгон учурда гана, жеке жана юридикалык жактар үчүн Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотуна кайрылуу укугу пайда болушу

мүмкүн деген судьялар коллегиясынын тыянагы жаңылыш деп өздөрүнүн даттануусунда көрсөтүшөт. Ошону менен бирге, Конституциянын 97-беренесинин 3-бөлүгү, “Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту жөнүндө” конституциялык Мыйзамдын 19-беренесинин 1-бөлүгүнүн 1-пункту белгилегендерди эске алсак, эгер Конституция тарабынан таанылган укуктар жана эркиндиктер мыйзамдар жана башка ченемдик укуктук актылар менен бузулган учурда, ал укуктун пайда болушун эмес, анын жеке же юридикалык жакка таандыктыгын аныктайт.

Андан ары даттануунун авторлору «Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 27-беренесинин кайрылууга карата жалпы талаптарды белгилеген тиешелүү ченемине судьялар коллегиясынын шилтемеси жок болгондугуна байланыштуу даттанууда келтирилген жүйөлөргө укуктук баа берүү арыз ээсинин кайрылуусунун резолютивдик бөлүгүндө көрсөтүлгөн талаптардын чегинде гана жол берилет деген корутундусуна макул эместигин билдиришет..

Арыз ээлери коллегиянын юридикалык мүнөздөгү жүйө келтирилбегендиги тууралуу корутундусу жана дооматтар укук колдонуу практикасына байланышкан жүйөлөр менен гана колдоого алынган деген корнутундусу макул эместигин белгилешет жана укук колдонуу практикасы Конституциялык соттордун кароо предмети болушу мүмкүн эмес дегенге байланыштуу, ченемдик укуктук актылар түшүнүктүүлүгү, тактыгы менен мүнөздөлүүгө тийиш жана кош мааниде чечмеленүүгө болбойт деп эсептешет. Болбосо, коллизия жараткан ченемдик укуктук акт адамдын жана жарандын укуктарын жана эркиндиктерин бузууга алып келет, бул Конституциянын ченемдерине карама-каршы келет.

М.Б. Султаналиев, С.А. Усенбаев алардын конкреттүү ишинде, анын ичинде А.А.Дооталиевага карата жазык ишин токтотуу жөнүндө тергөөчүнүн токтомунун мыйзамдуулугу күчүндө турган сот чечимдери болгондо, токтотулган жазык ишин бирдей эле негиздер боюнча өз билемдик менен көзгө маселеси көтөрүлөт, бул А.А. Дооталиева үчүн дагы негизсиз жана

мыйхамсыз жазык куугунтуна калуу коркунучун жаратат деп эсептешет. Аны менен Конституциянын 61-беренесинин 1-бөлүгү менен кепилденген анын соттук коргоого укугу бузулган.

Даттануунун авторлору, алардын арызын судьялар коллегиясы тарабынан кабыл алуудан баш тартуу жөнүндө чечими негизсиз деп эсептешет жана жокко чыгарылууга жатат, анткени, алардын пикири боюнча кайрылуу формасы жана мазмуну боюнча «Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын белгиленген талаптарына ылайык келет.

Баяндалгандардын негизинде, А.А. Дооталиеванын кызыкчылыгын көздөгөн М.Б. Султаналиев, С.А. Үсөнбаев судьялар коллегиясынын 2022-жылдын 15-сентябрындагы аныктамасын жокко чыгарууну жана алардын арызын конституциялык сот өндүрүшүнө кабыл алууну суранышат.

Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту арыз ээлеринин жүйөлөрүн жана кайрылууну өндүрүшкө кабыл алуудан судьялар коллегиясынын баш тартуу негиздерин талкуулап, бул өтүнүчтү өндүрүшкө кабыл алуу зарыл деген тыянакка келет.

Өтүнүч «Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын талаптарына жооп берет жана коюлган маселеде күмөндүүлүк байкалат, бул ишти конституциялык сот өндүрүшүнүн алкагында кароо үчүн негиз болуп саналат.

Жогоруда баяндалгандардын негизинде, «Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 30-беренесинин 5-бөлүгүн, 38, 48, 49-беренелерин, 52-беренесинин 1-бөлүгүн жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту

ТОКТОМ КЫЛДЫ:

1. Алла Аликовна Дооталиеванын кызыкчылыгын көздөгөн Марат Бакаевич Султаналиевдин, Саматбек Айтбаевич Усенбаевдин Кыргыз

Республикасынын Конституциялык сотунун судьялар коллегиясынын 2022-жылдын 15-сентябрындагы аныктамасына даттануусу канааттандырылсын.

2. Алла Аликовна Дооталиеванын кызыкчылыгын көздөгөн Марат Бакаевич Султаналиевдин, Саматбек Айтбаевич Усенбаевдин Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 35-беренесинин 1-бөлүгүнүн 11-пунктунун, 260-беренесинин 1-бөлүгүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө өтүнүч өндүрүшкө кабыл алынсын.

3. Бул токтом акыркы, даттанууга жатпайт жана кол коюлган учурдан тартып күчүнө кирет.

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН КОНСТИТУЦИЯЛЫК СОТУ